

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ ОДЕСИ, СТВОРЕНИХ ПІД ВПЛИВОМ БРИТАНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Здобуття Україною на початку останнього десятиріччя ХХ століття державного суверенітету актуалізувало необхідність здійснення глибоких, вільних від ідеологічних викривлень, досліджень історії культури нашої країни і, як її найважливішої складової – історії архітектури і містобудування. Євроінтеграційні процеси, спрямованість сучасної України до Європейської спільноти, сім'ї європейських народів, дозволяють нам більш уважно поглянути у минуле, ще раз звернутися до проблем впливу різних європейських культур на формування вітчизняної культурної спадщини. Видатні українські вчені (М. С. Грушевський та ін.) ще століття тому заклали основи, на яких базуються сучасні методологічні принципи вивчення архітектурно-містобудівних процесів, що відбувалися у межах сучасної території України. Вони вважали, що вивчати та аналізувати необхідно усі явища і процеси епохи, що розглядається, які мали місце у межах сучасної території держави. Слід підкреслити, що до останнього часу проблеми впливу британської архітектури на формування архітектурної спадщини України не були комплексно досліджені. При розробці автором концептуального проекту відтворення інтер'єрів Одеського палацу графа М. С. Воронцова, особлива увага була приділена кабінету першого власника. Запропонована нова функція використання будівлі в якості палацу-музею змусила по-іншому поставити творче завдання. Дослідження в архівах і музеях архітектурної графіки, іконографічних та документальних джерел у поєднанні зі спогадами сучасників графа М. С. Воронцова (професора М. Н. Мурзакевича, лікаря Е. Мортонна, відомого письменника Ю. Крашевського та інших) дозволили нам уявити, яким був палац за часів першого власника. Порівняльний аналіз планувальної структури палацу М. С. Воронцова в Одесі та планів англійських культових споруд раннього середньовіччя дозволив автору висловити припущення про спадкоємність об'ємно-планувальних рішень і архітектурних прийомів. Збереглися документальні свідчення про причетність до проектування та декорування Одеського палацу М. С. Воронцова британських фахівців. Осмислення глибинних джерел формоутворення при створенні будівель і споруд за доби панування класицизму дозволяє трохи по-новому подивитися на спадкоємність в архітектурі протягом багатьох століть. Відомо, що Одеський палац графа М. С. Воронцова будував архітектор Ф. Боффо. Але є вагомі аргументи, які дозволяють пов'язати створення первісного проекту будівлі з ім'ям відомого англійського архітектора Томаса Харрісона (1744 – 1829). Уродженець швейцарського міста Лугано Георгій Торічеллі (1800 (?) –

1843), як і багато хто з італійців з цього міста близько 1820 р. здійснює переїзд до Одеси. Бурхливо розвиваючись, наше місто охоче приймало здібних людей з усієї Європи. Творчість архітектора Г. Торічеллі також тісно пов'язана з особою генерал-губернатора краю М. С. Воронцова. Вивчення творчої спадщини цього видатного одеського зодчого переконує нас у тому, що він, італієць з Тессінського кантону Швейцарії, виконав багато своїх проектів під впливом британської архітектури. Підтвердження цьому – гравюри, рисунки, живописні твори, які зберегли пейзажі Одеси першої половини та середини XIX століття. Але найбільш переконливим підтвердженням цієї гіпотези є архітектурна графіка самого Г. Торічеллі, яка зберігається в фондах музеїв. Ювелірна майстерність, філігранна проробленість та бездоганний смак, що відображені в аркушах проектів Торічеллі, справляють незгладиме враження. Звертаючись до одеської спадщини Г. І. Торічеллі у контексті британського впливу в архітектурі, перш за все згадується будівля Англійського клубу (1842 р.), більш відома, як багатостраждальна будівля Музею морського флоту. Мистецтвознавець О. Т. Ушаков звертав увагу на те, що відтворюючи дух Англії, Торічеллі надав клубу біло-блакитну гаму – кольори всесвітньо-відомої кераміки фірми Веджвуд, яку традиційно вважають предметом національної гордості англійців. Тут треба звернути увагу на те, що Джозайя Веджвуд (1730 – 1795) прославився виробництвом високоякісного фаянсу «кольору вершків» і так званого «яшмового товару» з рельєфним оздобленням. Найімовірніше, що О. Т. Ушаков мав на увазі вироби з «яшмової маси» світло-синього та сіро-зеленого кольорів, декоровані білим рельєфом. Вплив британського мистецтва у зовнішньому вигляді Англійського клубу помічено вірно. Ще у 1994 р. автору цієї доповіді пощастило побачити у фондах відомого музею гуаш Карло Боссолі, на якій був зображений Англійський клуб в Одесі у своєму первісному вигляді. Ця гуаш підтверджує, що поєднання кольорів, відзначене О. Т. Ушаковим було первісним. До реконструкції наприкінці XX століття, пам'яткою романтичної архітектури був і палац І. О. Вітта, збудований за проектом Г. Торічеллі та Ф. Боффо у 30-х роках XIX століття. У його архітектурі також простежувався британський стилістичний вплив. Багато було створено Георгієм Торічеллі в Одесі та за її межами. На жаль, надто рано, у розквіті своєї творчої кар'єри, пішов з життя цей видатний архітектор. Багато з архітектурних творів митця не дійшли до теперішнього часу, деякі збереглися частково, деякі перебудовуються до невпізнанності у наш час. Збудована за проектом Торічеллі Михайлівська церква в Одесі була по-варварському зруйнована. Цінна спадщина талановитих архітекторів XIX століття, що збереглася в Одесі до сьогодні, потребує дбайливого ставлення, збереження і, у більшості випадків, наукової реставрації. Низка будівель, створених в нашому місті під впливом британської архітектури та британських художньо-естетичних традицій, є важливою складовою культурної спадщини України.